

האיסור לשוב למצרים

PART 1: האיסור

מקור

1. שמות פרשת בשלח פרק יד
(י) וּפְרַעַה הַקְּרִיב וַיִּשְׂאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֵינֵיהֶם וְהִנֵּה מִצְרַיִם נֹסַע אַחֲרֵיהֶם וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל יְקֹנָק: (יא) וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה הַמְּבַלִּי אִינן קְבָרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ לָמוֹת בַּמִּדְבָּר מֵהַזֶּה עֲשִׂיתָ לָנוּ לְהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם: (יב) הֲלֹא זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם לֵאמֹר חֲדַל מִמֶּנּוּ וְנַעֲבֹדָה אֶת מִצְרַיִם כִּי טוֹב לָנוּ עֲבַד אֶת מִצְרַיִם מִמֵּתְנוּ בַּמִּדְבָּר: (יג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם אֵל תִּירָאוּ הַתִּיַצְבוּ וַיִּירָאוּ אֶת יְשׁוּעַת יְקֹנָק אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רָאִיתֶם אֶת מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ לָרְאֹתָם עוֹד עַד עוֹלָם: (יד) יְקֹנָק יִלְחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תִּתְחַרְשׁוּ:
2. דברים פרשת שופטים פרק יז
(טו) שׁוֹם תִּשִּׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יְקֹנָק אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקִּרְבֵּי אַחֲיֶיךָ תִּשִּׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תוּכַל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נְכָרִי אֲשֶׁר לֹא אַחֲיֶיךָ הוּא:
(טז) רַק לֹא יִרְבֶּה לוֹ סוֹסִים וְלֹא יִשִּׁיב אֶת הָעָם מִצְרַיִמָּה לְמַעַן הִרְבּוֹת סוֹס וַיִּקְנֶה אָמַר לָכֶם לֹא תִסְפוּן לָשׁוּב בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה עוֹד:
3. דברים פרשת כי תבוא פרק כח
(סח) וְהִשִּׁיבְךָ יְקֹנָק מִצְרַיִם בְּאֲנִיּוֹת בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי לְךָ לֹא תִסִּיף עוֹד לָרְאֹתָהּ וְהַתְּמַכְרְתֶם שָׁם לְאִיבֵיךָ לְעַבְדִּים וְלִשְׁפָחוֹת וְאִינן קָנָה:
4. מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דויהי פרשה ב
כי אשר ראיתם את מצרים, בשלשה מקומות הזהיר המקום לישראל שלא לחזור למצרים שנא' כי אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עד עולם, ואומר זה' אמר לכם לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד (דברים יז טז), ואומר והשיבך ה' מצרים באניות בדרך אשר אמרתי לך לא תוסיף עוד לראותה (דברים כח סח).

מוני המצוות

5. ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה מו
והמצוה המ"ו היא שהזהירנו משכון בארץ מצרים לעולם כדי שלא נלמד כפירתם ושלא נלך בדרכיהם המגונים אצל התורה...
6. ספר יראים סימן שט [דפוס ישן - שג]

לא תוסיפו לשוב בדרך. צוה הבורא **שלא ישובו** ישראל במצרים דכתיב בפ' שופטים וה' אמר לכם לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד

7. ספר מצוות גדול לאוין סימן רכז
צוה הקב"ה **שלא ישובו** ישראל למצרים שנאמר לא תוסיפון]] לשוב בדרך הזה עוד

טעם

8. רמב"ן דברים פרשת שופטים פרק יז
וטעם המצוה הזאת, **מפני שהיו המצרים והכנענים רעים וחטאים לה' מאד** כמו שאמר (ויקרא יח ג) **כמעשה ארץ מצרים** אשר ישבתם בה לא תעשו וכמעשה ארץ כנען וגו', **והנה רצה ה' שלא ילמדו ישראל ממעשיהם**, והכרית בכנענים כל נשמה (להלן כ טז) ואמר (שמות כג לג) לא ישבו בארץ, והזהיר במצרים שלא נשב אנחנו בארצם

הבעיה

9. מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דויהי פרשה ב
בשלשתם חזרו שם ובשלשתם נפלו, הראשונה **בימי סנחריב** שנ' הוי היורדים מצרים לעזרה (ישעיה לא א), השנית **בימי יוחנן בן קרח** שנ' והיתה החרב אשר אתם יראים ממנה שם תשיג אתכם בארץ מצרים והחרב אשר אתם דואגים ממנו שם ידבק אחריכם מצרים ושם תמותו (ירמיה מב טז), והשלישית **בימי טורנינוס**. בשלשתן חזרו ובשלשתן נפלו...

10. תלמוד בבלי מסכת סוכה דף נא עמוד ב
תניא, רבי יהודה אומר: מי שלא ראה **דיופלוסטון של אלכסנדריא של מצרים** לא ראה בכבודן של ישראל...אמר אביי: **וכולהו קטלינהו אלכסנדרוס מוקדן. מאי טעמא איענשו?**
- **משום דעברי אהאי קרא אלא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד, ואינהו הדור אתו.**

11. ספר מצוות גדול לאוין סימן רכז
ויש **תימה** על כמה קהילות השוכנים שם וגם רבינו משה בר' מיימון הלך לשם לגור

PART 2: היתרים

1. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת סנהדרין פרק י
רבי יוסי ורבי יהושע בן קרחה אומר...לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד **לישיבה אין את חוזר חוזר את לסחורה לפרקמטיא ולכבוש את הארץ:**

a. ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה מו

וכבר התבאר בגמר סוכה (נא ב) כי אלכסנדריה היא גם כן מכלל העיירות האסורות לשכון בהם... אבל מותר ללכת בה על צד הסחורה או לעבור לארץ אחרת. ובביאור אמרו בירושלמי...

2. רמב"ם הלכות מלכים פרק ה הלכה ח
מותר לחזור לארץ מצרים לסחורה ולפרקמטיא, ולכבוש ארצות אחרות, ואין אסור אלא להשתקע שם, ואין לוקין על לאו זה, **שבעת הכניסה מותר הוא**, ואם יחשב לישוב ולהשתקע שם אין בו מעשה, ויראה לי שאם **כבש ארץ מצרים מלך ישראל על פי בית דין, שהיא מותרת**, ולא הזהירה אלא לשוב לה יחידים, או לשכון בה והיא ביד עכו"ם מפני שמעשיה מקולקלין יותר מכל הארצות, שנאמר כמעשה ארץ מצרים.
3. ספר מצוות גדול לאוין סימן רכז
ושמא טעמו משום **שעלה סנחריב וביבל כל העולם כולו** וגם מצרים נתבלבלו כדתניא בתוספתא דקידושין (פ"ה ה"ו)... אמנם מצינו רבי יהושע שנחלק עליו במסכת ידים בתוספתא (פ"ב ה"ח) ואומר שם למצרים נתן להם הכתוב קצבה שנאמר (יחזקאל כט, יג) **מקץ ארבעים שנה אקבץ מצרים מן העמים אשר נפוצו שם וישובו על אדמתם**
4. ספר יראים סימן שט [דפוס ישן - שג]
וראיתי ושמעתי כמה בני אדם טובים שהלכו למצרים ונפלאתי על מה סמכו ויש לומר מדכתיב **בדרך הזה** שלא אסר הכתוב אלא **לשוב מארץ ישראל למצרים** אבל בשאר ארצות מותר וסמך לדבר שהלך דניאל מבבל לאלכסנדריא של מצרים כדאמרינן בחלק
5. חידושי הריטב"א מסכת יומא דף לח עמוד א
והנכון יותר שאין האיסור ההוא אלא **בזמן שישראל שרויין על אדמתם** אבל בזמן הזה שנגזר עלינו להיות נדחים בכל קצוי הארץ **כל חוצה לארץ אחד הוא** ואין איסור אלא שלא לצאת מדעת מן הארץ לחוצה לארץ
6. רבינו בחיי דברים פרשת שופטים פרק יז
וה' אמר לכם לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד. **זו מצוה לשעה** כדי שלא ילמדו ישראל מעשיהם, ולפי שהיו המצריים נודעים ומפורסמים בכל תועבה, כענין שכתוב: (ויקרא יח, ג) "כמעשה ארץ מצרים", לכך צוה להם כן, **ואינה מצוה לדורות** שיאסור הכתוב הדירה במצרים לעולם...
7. שו"ת שואל ומשיב מהדורה תניינא חלק ד סימן קז
והנה בגוף הקושיא על הדרים בארץ מצרים לכאורה נראה לפענ"ד דבר חדש דבאמת **התורה לא אסרה רק שלא ישיבו שם רבים** שיהי' שם אנשים בני מדינה אחת או שבת

אחד עכ"פ מישראל אבל על איזה אנשים שילכו שם לגור דבודאי לא ישבו שם להשתקע שמה יעשו מעט יהודים בין נכרים רבים...

8. רדב"ז הלכות מלכים פרק ה
ו"ל דאנוס היה על פי המלכות שהיה רופא למלך ולשרים, וגם אני נתישבתי שם זמן
מרובה ללמוד תורה וללמדה וקבעתי שם ישיבה וכי האי גוונא מותר ושוב באתי
לירושלים
9. רשימות שיעורים (רי"ד סולובייצ'יק) מסכת סוכה דף נא עמוד ב
ונ"ל, שבאותם הימים היתה מצרים מרכז גדול לקראים והיו מסיתים נפשות רבות מבני"
להשקפותיהם המקולקלות, ולכן דר הרמב"ם במצרים כדי להציל נפשות בני"י אחיו מידי
הקראים. ועובדה היא שהרמב"ם הצליח להחזיר רבים מיהודי מצרים לשמירת המצוות
ע"פ מסורתנו

PART 3: ארצות אחרות

1. ספר חסידים סימן תתקב (12th century)

תתקב. כשמימינן הקהילות או חכמי חרור חרם על יישוב אהר שלא לדור שם ישראל אין לשים חרם שלא לגור
שם יחורים לעולם אלא שלא לגור שם כל ימי הנשיא או ראש ישיבה או כל זמן ששולח מן הראשים בחיים
שחרי כמה קרים יש שנתנו חרם והתרימו כל מי שישב שם ויחשבים שם ולא יתכן להחרימם כמה שרבים אין יכולים לעמוד
כדבר כי מי יודע אולי חרור הקתיד לבא אחריהם לא יוכלו לדור [M] כי אם ישם נכשלים כמני שעל חרם גרים לכך
צדיקן חכמי חרור לחיות רואים את חנולר אם בני חרם יכולין לעמוד בדבריהם יהימו כל ימי חרנם וחכמי או כל ימי שנים

2. פנקס ועד ארבע ארצות" (ירושלים תש"ה, עמ' 79-80)
אחרי גזרת שנת ת"ט מגזירת חמיל גזרו בחרם בכל מדינת ליטא, פולין וטורקיא שלא
לדור במדינת אוקראין
3. פנקסה של הקהילה הספרדית מהאמבורג 1658 (שנתון ח, 1911, עמ' 231)
מי שיבקר בספרד או פורטוגל לא ייקרא במשך שנתיים לעליה לתורה ולא יתכבד בשום
מצווה אחרת
4. אגרות הראיה ח"ב תרלב (January 15th, 1914)

לשמאל שי'. ע"ד הדירה בספרד לא מצאתי עדיין מפורש אם הי' חרם או
שבועה ע"י, ומן הסתם לא החמירו יותר מדירת מצרים, שלא נאסרה כ"א לקבוע
זלא לשם פרקמטי' ודעתו לחזור.
הנ"ל

5. שו"ת ציץ אליעזר חלק ה סימן יז
ודאי הדבר כנ"ל שהנימוק היסודי לידיעה ולביטחה שלא יאהל עוד יהודי שם הוא בגלל
ההסכמה והחרם שהתקיים כבר בקשר לכך